

**Commissie Overleg en Voorlichting
Milieuhygiëne Vliegbasis Leeuwarden**

Secretariaat:
Postbus 40184
8004 DD ZWOLLE
telefoon: 038-4572401
telefax: 038-4572399

VERSLAG

**Twintigste vergadering Commissie Overleg en Voorlichting
Milieuhygiëne Vliegbasis Leeuwarden van 18 november 2002**

Aanwezig :

Dr. A.J. Mulder (voorzitter)
Dhr. J.W. Admiraal
Dhr. B.R. Bakker
Mevr. G. van Delft-Jaasma
Mevr. drs. H. Hafkamp
LtKol J.M.G. Van Laarhoven
Kap W. Van der Mey
Dhr. drs. M.H. Mudde (secretaris)
Kol P.E. Mulder
Dhr. drs. Tj. Raap
Dhr. dr. B.H. Ruessink
Maj H.J. Smedema
Dhr. K.D. Stormer
Dhr. G. Verf
Maj B. Vianen
Dhr. drs. Kl.Vos
Ca. 10 belangstellenden

Gedeputeerde Provincie Fryslân
Wethouder Gemeente Leeuwarderadeel
Wethouder Gemeente Tytsjerksteradiel
Burgemeester Menaldumadeel
Wethouder Gemeente Leeuwarden
Luchtmachtstaf Hoofd Sectie Geluidhinder c.a.
Staf Voorlichting Vliegbasis Leeuwarden
Defensie DGWT Noord
Commandant Vliegbasis Leeuwarden
Provincie Fryslân
VROM-Inspectie Noord
Hoofd Staf Voorlichting Vliegbasis Leeuwarden
Omwonenden Leeuwarden
Omwonenden Menaldumadeel
Hoofd Luchtverkeersbeveiliging Vliegbasis Leeuwarden
Milieuplatform Leeuwarden

Afwezig:

Dhr. Bousema (omwonenden Tytsjerksteradiel) – wordt niet vervangen
Dhr. Veldman (omwonenden Leeuwarderadeel)- wordt niet vervangen

1. Opening:

De voorzitter heet de aanwezigen welkom en opent de vergadering.

2. Mededelingen:

De secretaris deelt het volgende mede:

- * Bericht van verhindering is ontvangen van de bovengenoemde niet aanwezige leden.
- * Als gevolg van de wijziging van de instellingsbeschikking is dhr. Vianen voor het eerst aanwezig in de hoedanigheid van lid van de commissie. Dhr. Overman is door de wijziging geen lid meer van de commissie, maar zal regelmatig als adviseur van de Koninklijke Luchtmacht de vergaderingen bijwonen.
- * Uitgereikt zijn de volgende documenten:
 - Brief van dhr. Ypma met (concept)-reactie voorzitter. Deze correspondentie komt aan de orde bij ag.pt. 7.5.
 - Brochure vliegbasis Leeuwarden (komt aan de orde bij ag.pt. 6 punt 12.

- Klachtenanalyse vliegbasis Leeuwarden (*als nr. LW/02.21/3 gevoegd bij dit verslag*).
(deze analyse komt aan de orde bij ag.pt. 6 punt 8).

- * De vergaderstukken zijn toegezonden met de agenda en het verslag van de vorige vergadering.
- * In afwijking van de agenda is de klachtenrapportage betreffende de maand oktober nog niet verzonden (*noot secretaris, ten behoeve van de volgende vergadering wel bijgevoegd bij dit verslag als nr. LW/03.21/5*).
- * In de vergaderzaal zijn enkele panelen geplaatst die door dhr. Verf ter gelegenheid van de afronding van het geluidsisolatieproject zijn vervaardigd. De secretaris beveelt aan deze panelen aansluitend aan de vergadering te bekijken.

3. Suggesties voor te bespreken onderwerpen.

Door de leden van de commissie worden geen onderwerpen ingebracht.

4. Inventarisatie gesprekspunten publiek.

De voorzitter vraagt of leden van het aanwezige publiek gebruik willen maken van het spreekrecht.

Dhr. Sträter uit Dronrijp geeft te kennen dat hij over drie onderwerpen het woord wil voeren: de klachtenregistratie, de rapportage Geluidhinder en het verslag van de vorige vergadering. **Mevr. Tigchelaar** uit Marssum wil inspreken ten aanzien van de klachten over de maanden juni, juli en augustus. De beide sprekers zullen bij de betreffende agendapunten gelegenheid krijgen hun inbreng te leveren.

5. Verslag vorige vergadering.

Het verslag van de op 27 mei 2002 gehouden 19e vergadering van de commissie (*toegezonden als nr. LW/02.20/1*) wordt goedgekeurd met de volgende wijziging:

- * Blz. 6, punt 11, 2e regel van onderen: “2 à 3”, moet zijn “4 à 6”.

Naar aanleiding van het verslag wordt het volgende opgemerkt:

- * Blz 2, punt 5, 18e regel:**Dhr. Verf** merkt op dat hij graag gebruik wil maken van de mogelijkheden die het nieuwe systeem van vliegbaanregistratie biedt om in COVM-verband aan te geven welke vliegactiviteiten gecontroleerd dienen te worden. Hij stelt voor dat in de novembervergadering te doen aan de hand van het vliegprogramma voor het volgende jaar.
- * Blz. 3, 2^e*, 14^e regel: **Dhr. Sträter** is van mening dat de piek in het aantal klachten uit de omgeving van Dronrijp aanleiding heeft gegeven tot perspublicaties en niet, zoals door dhr. Smedema is opgemerkt, het gevolg ervan waren.
- * Blz. 4, punt 7.5: **Dhr. Stormer** betreurt het dat er nog steeds geen antwoord is gekomen op de brief van het Wijkpanel Valeriuskwartier en Westeinde over de geluidsoverlast van de bewakingshonden (*nr. LW/02.19/9*). **De voorzitter** merkt op dat tijdens de feestelijke afsluiting van het geluidsisolatieprogramma door dhr. Tamminga is gepleit voor de aanleg van een geluidswal en dat daarvoor destijds ook grond is aangekocht. **Kol Mulder** wijst erop dat een dergelijke oplossing investeringen vergt, waarvan het de vraag is of die in verhouding staan tot het rendement. Hij benadrukt dat de aangekochte strook grond niet voor een geluidswal was bestemd, maar voor de verbetering van de periferiebeveiliging. Voorts stelt hij dat destijds met de gemeente Leeuwarden is overeengekomen dat de aangekochte grond niet bebouwd zou worden. (*Noot secretaris: Deze laatste veronderstelling is niet helemaal juist. Een dergelijke afspraak is in het kader van de verwerving van deze strook grond niet gemaakt, maar wel voor enkele andere uitbreidingen van de vliegbasis*). **Kol Mulder** deelt mede dat bij de voorbereiding van de vergadering is geconstateerd dat de brief van het Wijkpanel op onverklaarbare wijze in het ongereede is geraakt. De brief is inmiddels terecht en zal op zo kort mogelijke termijn worden beantwoord. Daarbij zullen indien mogelijk en zinvol nadere maatregelen ter vermindering van de geluidsoverlast worden aangekondigd (*nader: is gevoegd als nr. LW/03.21/6 bij dit verslag*).

6. Lijst van aandachts- en actiepunten (*nr. LW/02.20/2*)

De voorzitter stelt de aandachts- en actiepunten aan de orde, voor zover deze niet zijn afgedaan c.q. zijn geagendeerd voor deze vergadering.

*punt 1: **Geluidszone Vliegbasis Leeuwarden:**

Dhr. Van Laarhoven meldt dat de Luchtmachtstaf nog steeds positief staat ten aanzien van de tijdens de 18^e vergadering gedane suggestie betreffende het onderzoeken van een mogelijke aanpassing van de geluidszone. Het zal evenwel nog geruime tijd duren voordat een en ander kan worden gerealiseerd. Eerst dient er duidelijkheid te komen over de nieuwe Europese dosismaat (Lden). Op een vraag van **dhr. Verf** licht hij toe dat in juli 2002 voor de burgerluchtvaart een nieuwe Europese richtlijn is vastgesteld, er dient evenwel nog een

meet/rekenvoorschrift te komen, alsmede besluitvorming over normering. Voorts is het nog de vraag of de Lden toegepast zal (kunnen) worden voor militaire activiteiten. De EC-lidstaten zijn hier vrij in. Het is evenwel gebleken dat voor Schiphol geldende vuistregel (dat Lden 58 overeenkomt met 35 Ke) bij militaire luchtvaartterreinen lang niet overal op gaat.

Dhr. Verf vraagt wanneer er zicht zou kunnen zijn op nieuwe geluidcontouren. **Dhr. Van Laarhoven** antwoordt dat dat op dit moment niet valt te voorspellen. **De voorzitter** stelt vast dat hier een volgende keer op teruggekomen zal worden (*blijvend aandachtspunt*).

*punt 2: **Orion-patrouille vliegtuigen van de KM:**

Dhr. Van Laarhoven merkt op dat het door de val van het Kabinet het onzeker is, of het in deel 1 van de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening verwoorde beleidsvoornemen betreffende de sluiting van het Marinevliegkamp Valkenburg en de daaraan gekoppelde verplaatsing van de Orions zal worden gehandhaafd.

*punt 3c **Aanpassing kaartje rapportage geluidszonering:**

Dhr. Van Laarhoven meldt dat de tijdens de vorige vergadering geuite wensen betreffende de aanpassing van het kaartje in de rapportage betreffende de geluidszonering zijn doorgegeven aan het NLR. Er zal voortaan gebruik gemaakt worden van een actuele (digitale) topografische achtergrond en de 60 Ke-contour zal worden weggelaten uit de jaarberekening. Er zal nog worden bezien of het werken met een transparant blaadje mogelijk en zinvol is.

*punt 7b **Opnemen Friese benamingen in dorpenoverzicht:**

Dhr. Smedema wijst erop dat in de recente overzichten voor een aantal dorpen de Friese benaming is gebruikt. Hij vraagt of dit voldoende is of dat alle dorpen met de Friese naam moeten worden aangeduid. **De voorzitter** antwoordt dat het alleen nodig is voor de dorpen, waarvoor een formeel besluit betreffende het hanteren van de Friese benaming is genomen. Binnen de geluidszonering betreft het uitsluitend de dorpen in de gemeente Tytsjerksteradiel.

*punt 8a **Overleg voorzitters COVM:**

De voorzitter memoreert dat de voorzitters van de andere COVM's van militaire vliegbases met brief GS Fryslân (*toegezonden als nr. LW/02.20/5*) is voorgesteld om eens van gedachten te wisselen over de toename van het aantal klachten door het militaire vliegverkeer. Inmiddels heeft de voorzitter van de COVM vliegbasis Twenthe belangstelling getoond. **De voorzitter** zal de voorbereiding van een dergelijk overleg voortzetten.

*punt 8b **Nadere klachtenanalyse:**

Door Staf Voorlichting is een nadere analyse opgesteld betreffende de oorzaken van de geluidhinderklachten. Deze analyse is uitgereikt en (*als nr. LW/21.03/3*) bij dit verslag gevoegd en zal de volgende vergadering worden behandeld.

*punt 12 **Voorlichtingsbrochure vliegbasis Leeuwarden:**

De door Staf Voorlichting vervaardigde brochure met informatie over het gebruik van de vliegbasis Leeuwarden is uitgereikt tijdens de vergadering.

Ingekomen/opgevraagde/verzonden stukken.

- 7.1 **Brief Burgemeester en Wethouders van Tytsjerksteradiel betreffende de herbenoeming** van dhr. B.R. Bakker als lid van de commissie (*toegezonden als nr. LW/02.20/3*)
Deze brief wordt voor kennisgeving aangenomen.
- 7.2 **Brief Burgemeester en Wethouders van Leeuwarden betreffende de herbenoeming** van mevr. Hafkamp als lid van de commissie (*toegezonden als nr. LW/02.20/4*).
Deze brief wordt voor kennisgeving aangenomen
- 7.3 **Brief Staatssecretaris van Defensie aan COVM's** betreffende wijziging van de instellingsbeschikking en de samenstelling van de COVM (*toegezonden als nr. LW/02.20/4*)
Deze brief wordt voor kennisgeving aangenomen
- 7.4 **Brief Gedeputeerde Staten van Fryslân betreffende bijeenkomst voorzitters COVM** (*toegezonden als nr. LW/02.20/5*)
Deze brief wordt voor kennisgeving aangenomen (zie ook agendapunt 6, punt 8a).
- 7.5 **Brief van dhr. Ypma inzake aankoopvoorwaarden van zijn woning in Jelsum** (*uitgereikt en als nr. LW/02.20/11a*) bij dit verslag gevoegd
De voorzitter merkt op dat hij destijds veel tijd heeft geïnvesteerd in dit onderwerp. Destijds is door de COVM geconcludeerd, dat de uitspraak van de Nationale Ombudsman is nagekomen door het Ministerie van Defensie, zodat er geen reden was voor bemoeienis door de COVM. **De voorzitter** ziet in de nieuwe brief van dhr. Ypma geen aanleiding om hier op terug te komen. Met het uitgereikte concept-antwoord wordt ingestemd (*Noot secretaris: Antwoord is inmiddels verzonden en bijgevoegd als nr. LW/03.21/4 bij dit verslag*).

8. Klachtenbehandeling.

8.1 Klachtenoverzicht Staf Voorlichting vliegbasis Leeuwarden.

* Overzicht april 2002 (nr. LW/02.20/6a):

De voorzitter stelt vast dat er ditmaal weinig klachten waren over het vliegen van het demonstratieteam, aangezien een deel van de oefeningen elders (onder andere op de vliegbasis Volkel en de schietrange Vliehors) zijn gevlogen. Hij stelt voor voortaan altijd op deze wijze te opereren. **Kol Mulder** antwoordt dat het demovliegen rouleert over de F-16 bases Volkel, Twenthe en Leeuwarden. Volgend jaar is de Vliegbasis Leeuwarden aan de beurt. Er wordt getracht de overlast te spreiden over de vliegbases en de Vliehors. **Dhr. Verf** vraagt of het niet mogelijk is alle oefeningen boven de Vliehors te houden, aangezien daar geen mensen wonen. **Kol Mulder** antwoordt dat een deel van de oefeningen boven een vliegbasis gehouden moet worden, aangezien daarvoor ter oriëntatie een startbaan nodig is.

* Overzicht mei 2002 (nr. LW/02.20/b):

Naar aanleiding van het bij het overzicht gevoegde persbericht vraagt **dhr. Vos** om uitleg betreffende de op 22 mei 2002 gehouden calamiteitenoefening. **Kol Mulder** antwoordt dat het een gecombineerde oefening is op bestuurlijk en operationeel niveau, waarbij ook de operationele hulp- en crisisbeheersingsteams hebben deelgenomen. **Dhr. Vos** vraagt voorts om een toelichting betreffende de eveneens met een persbericht aangekondigde laagvlieg-oefening boven de Marnewaard. **De secretaris** antwoordt dat het hier gaat om een activiteit die buiten het aandachtsgebied van de commissie is uitgevoerd en derhalve ook geen verdere bespreking behoeft.

* Overzicht juni 2002 (nr. LW/02.20/6c):

Dhr. Verf wijst op de geregistreerde klachten betreffende het gebruik van de korte baan tijdens het aan de hoofd baan uitgevoerde onderhoud en vraagt of deze klachten wellicht hadden kunnen worden voorkomen, indien de werkzaamheden waren uitgevoerd in mei toen de korte baan ook al werd gebruikt. **Kol Mulder** antwoordt dat in mei enkele eerste reparaties aan de hoofd baan zijn uitgevoerd. Later bleek dat er toch nog nader onderhoud noodzakelijk was, waardoor de baan een tweede maal buiten gebruik moest worden gesteld en opnieuw is uitgeweken naar de secundaire baan. Overigens wijst hij erop dat in de berekening van de geluidcontour rekening is gehouden met periodiek gebruik van de korte baan (onder meer bij specifieke windomstandigheden).

* Overzicht juli 2002 (nr. LW/02.20/6d):

Dhr. Verf stelt vast dat er in deze maand bijzonder veel klachten zijn ingediend (46 betreffende de vliegbasis) en stelt naar aanleiding daarvan de volgende vragen:

1. Was het niet mogelijk geweest de wapeninstructie-oefening FWIT vroeger in het seizoen te houden, op een moment dat er minder mensen buiten vertoeven?. **De voorzitter** sluit zich hierbij aan. Zijn ervaringen zijn ook bij andere bedrijven en activiteiten dat er in de zomerperiode relatief veel klachten worden ingediend omdat een en ander dan scherper wordt beleefd. Dit zou aanleiding dienen te zijn voor aanpassing van het programma. **Kol Mulder** antwoordt dat de oefening operationeel noodzakelijk is en gebonden aan de zomerperiode, omdat dan verhoudingsgewijs de beste weersomstandigheden zijn en er minder uitvalrisico is. Hij voegt daaraan toe dat dit jaar voor het eerst een deel van de oefening is geëxporteerd naar Noorwegen, waardoor de lokale hinder is geminimaliseerd. **Dhr. Vianen** benadrukt dat het aantal vliegbewegingen niet afwijkt van een regulier vliegprogramma. Wel is de overlast groter omdat 's zomers meer mensen buiten zijn. **Kol Mulder** ziet geen mogelijkheden de hinder verder te beperken. **Dhr. Ruessink** vraagt wie de Klu verplicht om een bepaald programma te vliegen. **Kol Mulder** antwoordt dat het gaat om militair-operationele verplichtingen die in NATO-verband zijn aangegaan.
2. Op 9 juli 2002 zijn er min of meer gelijktijdig 5 klachten ingediend over vliegtuigen die over Dronrijp vlogen. Voorts zijn er op 15 juli 5 klachten ingediend betreffende het doorstarten van een vliegtuig over Marssum. Wat was de oorzaak van deze klachten? Waren het gebruikelijke procedures? **Kol Mulder** kan hier aan de hand van de omschrijving van deze specifieke klachten (die afkomstig is van de klagers) weinig inhoudelijks over zeggen. Wel kan hij

aangeven dat een doorstart in sommige gevallen om veiligheidstechnische redenen plaatsvindt. In die gevallen is het niet altijd mogelijk om de bebouwde kom van Marssum te vermijden. De klachten worden wel altijd teruggekoppeld naar de vliegende squadrons, zodat er bij een volgende keer nog meer rekening mee gehouden kan worden.

3. In het bijgevoegde persbericht is aangegeven dat er een demovlucht is uitgevoerd door het PC-7 Solo Display team van de vliegbasis Woensdrecht. Is dit een nieuwe activiteit? **Kol Mulder** antwoordt dat dit lesvliegtuig van de Vliegbasis Woensdrecht al wel eerder op Leeuwarden heeft gevlogen, maar dat er toen wellicht geen persbericht is uitgebracht

Dhr. Stormer merkt op dat 2 personen uit Dronrijp meerdere klachten hebben geuit en vraagt of de vliegbasis daar rekening mee houdt. **Dhr. Smedema** antwoordt dat hij naar aanleiding van deze klachten een bezoek gebracht heeft aan Dronrijp en de klagers uitleg heeft gegeven. Dit heeft geleid tot vergroting van het wederzijdse begrip, maar is geen garantie dat niet opnieuw overlast zal worden ondervonden.

Mevr. Tigchelaar merkt allereerst op dat de vergaderstukken erg laat zijn verstuurd. **De secretaris** antwoordt dat eerdere verzending niet mogelijk is, omdat doorgaans de meeste vergaderstukken pas laat bij hem binnen komen en het ook ongewenst is als veel stukken moeten worden uitgereikt of nagezonden. Vervolgens maakt **mevr. Tigchelaar** de inhoudelijke opmerking dat het aantal geregistreerde klachten een onderschatting geeft van de ervaren overlast. Er zijn volgens haar veel mensen die overlast hebben, maar die niet klagen omdat ze geen gehoor krijgen of ervan uitgaan dat het toch niets uithaalt. **De voorzitter** vraagt in aansluiting hierop of er iets bekend is over de verhouding tussen het aantal ingediende klachten en het aantal gehinderden. **Dhr. Van Laarhoven** antwoordt dat hier voor de militaire vliegbases nooit onderzoek naar is verricht. Bij Schiphol is wel uit onderzoek gebleken dat er veel meer mensen hinder hebben dan er klagen. Volgens hem is niet te vermijden dat mensen geen klacht indienen, vanwege het uitblijven van resultaat. In de omgeving van een luchtvaartterrein vindt nu eenmaal vliegverkeer plaats, wat onvermijdelijk gepaard gaat met enige mate van overlast. Mensen die hierover klagen zul je nooit geheel tevreden kunnen stellen, tenzij de vliegbasis wordt gesloten.

Dhr. Admiraal stelt vast dat er over het algemeen weinig klachten uit Leeuwarderadeel komen. De klacht uit Stiens van 9 juli over vliegtuigen die niet de juiste route vlogen is een uitzondering. Het valt hem op dat er in de meeste gevallen is aangegeven dat de vliegbewegingen volgens de juiste procedures zijn uitgevoerd en dat er nooit sprake is van een fout of overtreding. **Kol Mulder** antwoordt dat de Luchtmacht veel zorg besteed aan het voorkomen van vermijdbare hinder. Toch komt het wel degelijk voor dat de conclusie wordt getrokken, dat er sprake was van vermijdbare hinder. (*Noot secretaris: bijvoorbeeld de klachten over de Fly by op 23 augustus*).

Dhr. Bakker stelt dat de klachtentelefoon soms niet bereikbaar is. **Dhr. Smedema** acht dit erg onwaarschijnlijk. Er zijn meerdere lijnen beschikbaar en bij overbelasting wordt er doorgeschakeld.

* **Overzicht augustus 2002** (nr. LW/02.20/6e):

De voorzitter wijst er op dat er op 23 augustus een klacht is ingediend, die betrekking had op vermijdbare hinder. **Kol Mulder** licht toe, dat de klacht de commando-wisseling van het 323-squadron betrof. In het destijds verstrekte persbericht had aangegeven dienen te worden dat ter gelegenheid hiervan een flyby door vier gevechtsvliegtuigen zou plaatsvinden. Derhalve is de klacht als vermijdbaar geclassificeerd. **Kol Mulder** wijst er voorts op dat er relatief veel (negen) klachten zijn ingediend betreffende de eind augustus gehouden "Surge week". Het betrof een relatief intensief vliegprogramma, waarbij, zoals is aangegeven in het persbericht, vroeger dan gebruikelijk is gestart. Aan de klagers is telefonisch uitleg gegeven.

* **Overzicht september 2002** (nr. LW/02.20/6f):

Dhr. Verf stelt de klacht aan de orde betreffende de 2 Tornado's, die op 11 september erg laag over Leeuwarden zijn gevlogen. **Kol Mulder** antwoordt dat de vliegbasis op die historisch beladen datum gesloten was. Ook hij was verbaasd dat er toen door buitenlandse gevechtsvliegtuigen wel is gevlogen. Hij benadrukt dat de Klu geen invloed heeft op vliegbewegingen van buitenlandse vliegtuigen die boven de 3000 feet vliegen.

* **Overzicht oktober 2002:**

Het klachtenoverzicht over oktober was nog niet beschikbaar en zal worden

geagendeerd voor de volgende vergadering (*gevoegd als nr. LW/03.21/5 bij dit verslag*) **Kol Mulder** deelt daarop vooruitlopend al wel mede dat het aantal klachten over Frisian Flag aanmerkelijk lager is dan vorig jaar. Dit is het gevolg van de maatregelen die naar aanleiding van de adviezen van de COVM zijn genomen.

8.2 **Afschriften schriftelijk ingediende/afgedane klachten.**

* Brief bewoners Westeinde inzake vergoeding voor geluidsoverlast (*toegezonden als nr. LW/02.20/7a*) en antwoord van Vliegbasis Leeuwarden (*toegezonden als nr. LW/02.20/7b*). Beide brieven worden voor kennisgeving aangenomen.

8.3 **Rapportage Geluidhinder 2001 Koninklijke Luchtmacht.**

Dhr. Van Laarhoven geeft een korte toelichting op het door de Sectie Geluidhinder van de Luchtmachtstaf opgestelde overzicht (*toegezonden als nr. LW/02.20/8*). Hij merkt op dat dit overzicht jaarlijks verschijnt. Ditmaal is de opzet ten opzichte van de vorige versies enigszins gewijzigd. **De voorzitter** wijst erop dat uit de overzichten op bladzijde 13 en 18 blijkt dat het relatieve aandeel van de Vliegbasis Leeuwarden in het totaaloverzicht van de klachten toeneemt. **Dhr. Van Laarhoven** antwoordt dat er op Leeuwarden geen specifieke activiteiten zijn geweest die dit kunnen verklaren. Het aantal klachten betreffende andere bases is iets afgenomen. In enkele gevallen is dat verklaarbaar, bijvoorbeeld bij de vliegbasis Twenthe waar veel minder is gevlogen in verband met baanonderhoud. **Dhr. Verf** wijst erop dat de tendens van de vliegbasis Leeuwarden toch wel erg ongunstig is. In enkele jaren is het aantal klachten verdrievoudigd. Hij is van mening dat dit noopt tot actie. Hij is zich er van bewust dat bepaalde oefeningen vanaf de vliegbasis Leeuwarden gehouden moeten worden, omdat deze basis het dichtste bij de oefengebieden boven de Noordzee ligt. Dit zou volgens hem gecompenseerd dienen te worden door alle oefeningen die hier niet persé gehouden hoeven te worden, te verplaatsen naar andere bases. In dat verband noemt hij als voorbeeld het demonstratievliegen. **Dhr. Vos** is van mening dat onderzocht dient te worden, wat de verklarende factoren zijn van de toename van het aantal klachten. **De voorzitter** wijst erop dat er inmiddels een klachtenanalyse is opgesteld, die de volgende vergadering zal worden behandeld. **Kol Mulder** merkt op dat bij diverse basis sprake is van een wisselend beeld met grote fluctuaties. Dat geldt ook voor de vliegbasis Leeuwarden. Uit de eerder genoemde klachtenanalyse blijkt dat het aantal klachten in het jaar 2002 weer veel lager is dan in 2001. **Dhr. Sträter** merkt nog op dat het aantal klachten gerelateerd dient te worden aan de bevolkingsdichtheid. Dan zal blijken dat het klachtenbeeld rondom de vliegbasis Leeuwarden nog negatiever afsteekt bij de overige bases.

9. **Vliegbaanregistratie.**

Dhr. van Laarhoven geeft een korte toelichting op het door de Sectie Geluidhinder van de Luchtmachtstaf opgestelde rapport betreffende de in mei 2002 gehouden vliegbaanregistratie (*nr. LW/02.20/9*). Hij merkt op dat er in die periode relatief weinig vliegbewegingen waren, er zijn geen afwijkingen geconstateerd. Volgens hem heeft de terugkoppeling van de resultaten van eerdere registraties een gunstig effect op het vlieggedrag van de piloten. Volgend jaar zal een nieuw systeem van vliegbaanregistratie in werking treden. Dan wordt het beter mogelijk om de registratie af te stemmen op periodes met extra of specifiek vliegverkeer, bijvoorbeeld grote oefeningen. Bovendien wordt er dan gebruik gemaakt van de op de basis aanwezige radar-apparatuur (en niet meer van de Flycatcher) waardoor de registratie nog onopvallender zal zijn. **Dhr. Stormer** stelt vast dat er 52 vliegbewegingen zijn geregistreerd, en veronderstelt dat er in die periode meer vliegbewegingen zijn uitgevoerd. **Dhr. Van Laarhoven** bevestigt deze veronderstelling. Gemiddeld worden 1 op de 2 à 3 vliegbewegingen gevolgd door de Flycatcher. **Dhr. Sträter** wijst erop dat gedurende de registratie de apparatuur bij Deinum stond opgesteld, terwijl er in die periode daar juist weinig is gevlogen. Dat blijkt ook uit het geringe aantal klachten dat in die periode door Deinumers is ingediend. Hij is van mening dat registratie door een videocamera een beter beeld geeft. Volgens hem wordt er sedert de MLU van de F-16 vaker boven Dronrijp gevlogen. **Kol Mulder** antwoordt dat ten tijde van de registratie de korte baan in gebruik is geweest, waardoor er in Deinum minder hinder is ondervonden dan gebruikelijk. **Dhr. Van Laarhoven** voegt daar aan toe dat de radarregistratie een zodanig groot gebied bestrijkt, dat de exacte positie van de Flycatcher daar weinig invloed op heeft. Het gebruik van een videocamera heeft volgens hem weinig zin. Het gaat om het registreren van de gevlogen profielen. Daar is specifieke apparatuur voor nodig. Overigens merkt hij op dat het op zich is toegestaan om boven Dronrijp te vliegen. Zoals tijdens eerdere vergaderingen al is vastgesteld, is

dit soms onvermijdelijk in verband met de geldende contour. Vandaar dat is geopperd om de contour enigszins aan te passen.

10. Informatie over gebruik vliegbasis.

10.1 Avondvliegen.

Kol Mulder zet uiteen dat door de aanpassingen aan de F-16 en de gewijzigde inzichten betreffende de operationele inzet, de behoefte aan avondvliegen is toegenomen. Het gevolg hiervan is dat het nodig is om 30 tot 40% van de vliegbewegingen bij duisternis uit te voeren. Hierdoor is het niet meer mogelijk te volstaan met de tot dusver gangbare praktijk van avondvliegen gedurende 1 wave op 2 werkdagen in de periode medio september tot medio april. Omdat het ook ongewenst is om 2 waves per avond te houden heeft **Kol Mulder** de vorige vergadering geopperd om het avondvliegen te concentreren in een periode van 4 tot 6 weken, waarop dan dagelijks 1 wave gevlogen zou worden. Daarbij zou dan in principe niet meer na 20.00 uur gevlogen worden. **De voorzitter** stelt voor de mening van de leden van de commissie te peilen. Het blijkt dat de meeste leden van de commissie er voorstander van zijn om het avondvliegen te houden, zoals het nu is. Men acht het ongewenst om in een bepaalde periode iedere avond geluidhinder te ondervinden. **Dhr. Vianen** merkt op dat de keuze is tussen 4 avonden van 17.00 tot 20.00 uur of 2 avonden van 17.00 tot 22.30 uur. Volgens hem geeft de tweede wave de meeste hinder. **Mevr. Hafkamp** is van mening dat het desondanks niet uit te leggen is dat er in een periode iedere avond gevlogen zou moeten worden. **Kol Mulder** merkt op dat er al zoveel mogelijk avondvluchten in het buitenland worden gehouden, maar dat het onvermijdelijk is een deel in Nederland uit te voeren. **Dhr. Verf** wijst er op dat er twee zaken door elkaar heen lopen. Hij heeft in de vergadering van de federatie van Vereniging voor Dorpsbelangen het idee ingebracht om het avondvliegen te concentreren in een kortere periode. Het bleek dat men kon leven met het voorstel om het avondvliegen te laten plaatsvinden in een korte periode van 14 weken met maximaal 3 avonden per week (in plaats van 21 weken 2 avonden per week). In de huidige discussie is er de uitbreiding van het avondvliegen bij gekomen. Daardoor wordt de overlast in de betreffende periode volgens hem te groot. Hij is dan ook van mening dat de uitbreiding van de behoefte in het buitenland ingevuld dient te worden. **Mevr. Van Delft** sluit zich aan bij deze opvatting. **Kol Mulder** merkt op dat hij een goed beeld gekregen heeft van de opvatting van de commissie. Hij zal de invulling van het avondvliegen niet zomaar wijzigen, maar mogelijk de volgende keer met concretere voorstellen komen. **De voorzitter** vraagt nog of de vermindering van het aantal F-16's nog van invloed is op de behoefte. **Kol Mulder** antwoordt dat er nog geen concrete besluiten zijn genomen. Hij gaat er in voorkomend geval wel van uit dat het aantal vliegtuigen per squadron zal worden verminderd van 18 tot 15. Hierdoor zal ook het aantal vliegers en dus ook het aantal vliegbewegingen afnemen. Daar staat tegenover dat als gevolg van de bezuinigingen de financiële mogelijkheden om geluidhinder te exporteren ook minder worden. **Dhr. Verf** spreekt in reactie hierop zijn zorg uit dat de wapeninstructieoefening en het avondvliegen in de toekomst meer overlast zullen gaan opleveren als er minder vliegbewegingen geëxporteerd kunnen worden.

10.2 Overige mededelingen commandant.

Kol Mulder geeft een uiteenzetting over de vliegbasisactiviteiten in de afgelopen en komende periode:

- * In het verleden werden veel laagvlieg oefeningen in Goose Bay Canada uitgevoerd. Voor 2003 wordt getracht om dit te combineren met training in vliegen bij duisternis vanaf de vliegbasis El Centro in de Verenigde Staten (Californië en Arizona). Daartoe zal daar tijdelijk een aantal F-16's gestationeerd worden, waarvan afwisselend gebruik gemaakt zal worden van vliegers van Leeuwarden, Twenthe en Volkel.
- * Dit jaar is bij de oefening FWIT voor het eerst gedeeltelijk in Noorwegen uitgevoerd. Het is onzeker of dit in de toekomst op deze wijze voortgezet kan worden.
- * Naar aanleiding van het advies van de COVM is dit jaar de oefening Frisian Flag op een andere wijze opgezet. Een deel van de vliegtuigen heeft vanaf de vliegbasis Twenthe geopereerd. Door het gebruik van videoconferencing bij de evaluatie is dit tot ieders tevredenheid verlopen. Het is de bedoeling deze opzet te continueren.
- * Vanaf januari neemt de vliegbasis Leeuwarden deel aan de operaties boven Afghanistan vanaf de vliegbasis Mannas in Kirgizië. Naar verwachting heeft dit geen invloed op de vliegactiviteiten vanaf de vliegbasis Leeuwarden.

- * In de komende periode zullen er weer activiteiten zijn van het demonstratieteam. In reactie op de opmerking van dhr. Verf (*noot secretaris: bij agendapunt 8*), dat dit ongewenst is in verband met de grote belasting van het noorden van het land met vliegactiviteiten, merkt **Kol Mulder** op, dat dit soort argumenten ook bij andere vliegbases wordt gebruikt. Het streven is erop gericht de overlast zoveel als mogelijk te beperken en te spreiden.
- * Dit jaar is tijdens de zogenoemde “Surge week” voor het eerst op een andere wijze gevlogen, in die zin dat het vertrek niet meer in waves plaatsvond, maar zodra een vliegtuig beschikbaar was. Deze wijze van opereren wordt momenteel geëvalueerd. **Dhr. Vos** stelt vast dat dit kan betekenen dat men voor 9 uur vertrekt en vraagt of dat niet kan worden voorkomen door afspraken over het aanvangstijdstip. **Kol Mulder** antwoordt dat daardoor het effect van de Surge week verloren gaat. De bedoeling van de oefening is juist de beschikbare week optimaal te gebruiken. Hij zegt evenwel toe de omgevingsinvloed te betrekken bij de evaluatie.

11. Begroting COVM:

11.1 Brief CROMD inzake ophoging presentiegelden over 2002 (nr. LW/02.20/4):

De inhoud van deze brief is de vorige vergadering al toegelicht door dhr. Van Laarhoven en wordt daarom thans voor kennisgeving aangenomen.

11.2 Begroting 2003:

De commissie stemt in met het door de secretaris opgestelde voorstel voor de begroting van de commissie voor het jaar 2003 (*toegezonden als nr. TW/02.20/10*), met dien verstande dat in de aanbiedingsbrief “Overijssel” gewijzigd dient te worden in “Fryslân”. De secretaris zal de begroting aanbieden aan het Ministerie van Defensie.

13. Data volgende vergaderingen:

De 21^e vergadering zal worden gehouden op 14 april 2003.

De 22^e vergadering zal worden gehouden op 10 november 2003.

14. Rondvraag:

- * **Dhr. Vos** vraagt of de persberichten op termijn ook per e-mail verspreid kunnen worden. De mogelijkheid hiertoe, zal worden onderzocht.
- * **Dhr. Vos** vraagt of bij het beheer van de vliegbasis rekening gehouden kan worden met de ecologische waarden in het Leeuwarder Bos. **Kol Mulder** zegt toe dit na te zullen gaan en er de volgende vergadering op terug te komen.
- * **Dhr. Stormer** vraagt of de vergaderstukken voortaan eerder verspreid kunnen worden. **De secretaris** antwoordt dat eerdere verzending niet mogelijk is, omdat doorgaans de meeste vergaderstukken pas laat bij hem binnen komen en het ook ongewenst is als veel stukken moeten worden uitgereikt of nagezonden.

15. Sluiting:

De voorzitter wenst dhr. Smedema veel succes in zijn nieuwe functie, dankt de aanwezigen voor hun inbreng en sluit de vergadering.